

FORSLAG TIL EMNER I OVERFØRBARE FERDIGHETER I FORSKERUTDANNINGEN VED HF

NOTAT FRA ARBEIDSGRUPPEN

Innledning og bakgrunn

Kvalifikasjonsrammeverket, som skal implementeres i ph.d.-utdanningen i løpet av 2013, forutsetter at de ferdigheter kandidatene tilegner seg gjennom forskerutdanningen også skal gi dem et utgangspunkt for å tre inn i stillinger utenfor academia, både i privat og offentlig sektor.

Etter vedtak i FFU ved HF, oppnevnte prodekan Lillian Helle en arbeidsgruppe for å utarbeide et forslag til opplegg for nye 5 stp.-emner, som skal forsterke og synliggjøre forskerutdanningens overførbare ferdigheter (også kalt generiske ferdigheter/ *transferable skills*). Kursene skal tilbys ph.d.-kandidatene ved HF fra og med våren 2013.

Forslaget er utarbeidet av en arbeidsgruppe bestående av:

Førsteamanuensis Margareth Hagen (leder)

Professor Einar Thomassen

Forskningsrådgiver Håvard Peersen

Ph.d.-stipendiat Knut Melvær

Ph.d.-stipendiat Stefan Olsson

Tolking av mandatet

Arbeidsgruppen er bedt om å foreslå tematikk, stipulere omfang og anslå hvor mange emner HF bør tilby årlig. Arbeidsgruppen har hatt som utgangspunkt at emnene hovedsakelig skal kunne drives og utarbeides av UiBs interne ressurser.

Arbeidsgruppen har derfor diskutert følgende spørsmål:

- relevant tematikk
- antall kurs pr. semester
- kursenes omfang
- organisering av tilbudet og kvalitetssikring

Arbeidsgruppen vil understreke at overførbare/generiske ferdigheter er en naturlig integrert del av avhandlingsarbeidet, der de nye emnene også vil tjene til bevisstgjøring innad og synliggjøring utad av kvaliteter forskerutdanningen allerede besitter. Arbeidsgruppen legger også til grunn at det fjerde året som tilbys UiBs ph.d.-stipendiater (som vanligvis omfatter undervisningspraksis og administrative oppgaver) også ivaretar kravene kvalifikasjonsrammeverket stiller ift. tilegnelse av overførbare ferdigheter.

Bakgrunnsdokumenter

Kvalifikasjonsrammeverket

Kunnskapsdepartementet presiserer at doktorgradsutdanningen i Norge skal tilføre kandidatene kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse med utgangspunkt i at de vil finne sine arbeidsplasser i mange forskjellige sektorer.

I kvalifikasjonsrammeverkets tredje syklus spesifiseres det at kandidaten skal kunne:

- identifisere nye relevante etiske problemstillinger og utøve sin forskning med faglig integritet
- styre komplekse tverrfaglige arbeidsoppgaver og prosjekter
- formidle forsknings- og utviklingsarbeid gjennom anerkjente nasjonale og internasjonale kanaler
- delta i debatter innenfor fagområdet i internasjonale fora
- vurdere behovet for, ta initiativ til og drive innovasjon

Vedtaket i fakultetsstyret S 69/11. Opplæringsdelen, pkt. 2

«5 studiepoeng knyttes til emner som alle kandidater ved fakultetet vil ha nytte av. Ansvaret legges til fakultetets forsknings- og forskerutdanningsutvalg. Den videre utformingen av denne delen må skje i lys av innføringen av det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket for høyere utdanning. Det praktiske ansvaret for ulike emner kan delegeres til en eller flere av grunnenhetene, og kandidater kan også ta slike kurs ved andre institusjoner forutsatt godkjenning fra sitt lokale forsknings- og forskerutdanningsutvalg.»

NIFU-rapport 25/2012 «Ph.d.-utdanningen i kunnskapssamfunnet»

NIFU konkluderer og oppsummerer bl.a.:

«Den største utfordringen er nok allikevel relevansen av ph.d.-utdanningen som forberedelse for ulike yrker og oppgaver. I Norge, på lik linje med i andre land, vil mindretallet av personer med doktorgrad jobbe i universitets- og høyskolesektoren. [...] Utfordringen for lærestedene er dermed hvordan de skal forene høye vitenskapelige kvalitetskrav med at utdanningen gjøres mer relevant for ulike sektorer og yrker.»

Om *generic skills* skriver NIFU følgende:

«Generic skills seem to be offered as part of introductory courses or other general courses, which are often not seen as relevant by PhD candidates. At the same time, PhD graduates think that their programmes lacked a focus on generic skills. Strengthening generic skills, such as project management, leadership or communication skills, would be beneficial for post-graduation employment, both outside and inside the academic sector, but is also relevant for success in PhD training.

Generic skills' training is probably best provided through practice-based learning, rather than via courses at the start of the PhD training period, even though courses can be a supplement for PhD candidates and supervisors alike.» (NIFU 25/2012, p. 88)

Kandidatundersøkelsen for forskerutdanningen ved HF (2011)

Arbeidsgruppen har tatt hensyn til den delen av undersøkelsen som angår generelle ferdigheter. Undersøkelsen viser at kandidatene mener utdanningen bidro til å utvikle mange generelle ferdigheter: evne til kritisk og selvstendig tenking, analytiske ferdigheter, formidlingsevner, metodiske ferdigheter, evne til å benytte kunnskapen på nye områder, evne til å arbeide under press, samarbeidsevner, evne til å bygge relasjoner, administrasjon og koordinering av oppgaver. Det er vanskelig å trekke bastante konklusjoner ut av denne undersøkelsen siden den ikke viser tydelige og generaliserbare resultater. Men man kan merke seg at ferdighetene i kvalifikasjonsrammeverket i stor grad oppleves ivaretatt, men at resultatene viser at treningen i å koordinere administrative oppgaver er blitt utviklet i noe mindre grad enn andre generelle ferdigheter.

Den eksternt utarbeidede UiB-undersøkelsen «Nye muligheter på arbeidsmarkedet for doktorgradskandidater» (juni 2012)

Undersøkelsen fokuserer på eksterne arbeidsgiveres behov for doktorgradskandidater, barrierer mot å ansette personer med doktorgrad og UiBs rolle som brobygger mellom doktorgradskandidater og arbeidsmarkedet.

I tiden frem mot 2020 forventes universitets-, høyskole- og instituttsektoren å etterspørre en mindre andel av doktorgradskandidater enn i dag. Undersøkelsen konkluderer at eksterne

arbeidsgivere har for lite kunnskap om kandidatenes overførbare kompetanse og ferdigheter. Det private næringsliv peker på manglende kundeorientering og krav om høy lønn som de største barrierene mot å ansette en doktorgradskandidat. Arbeidsgivere rangerer klassisk forskerkompetanse høyest, i tillegg etterspørres også mer operasjonelle ferdigheter, slik som prosjektledelse, evne til å samarbeide og forretningsforståelse. Arbeidsgiverne oppfatter forskerutdanningen og doktorgradskandidatenes kompetanse som lite synlig og kjent i arbeidsmarkedet. Undersøkelsen anbefaler derfor UiB å bli mer proaktiv i markedsføringen av doktorgradskandidatenes kvalifikasjoner utad.

Frekvens og antall kurs årlig

De siste tre årene har HF tatt opp 73 ph.d.-kandidater i forskerutdanningsprogrammet. På grunnlag av dette tallet kan vi anslå at HF får i underkant av 25 ph.d.-kandidater årlig. Siden kandidater som ble tatt opp i doktorgradsprogrammet i 2011 og i 2012 også går inn i denne nye ordningen blir det i overgangsfasen (2013) behov for flere kurs.

Hvor mange deltakere et emne skal og kan ha, vil naturligvis variere. Arbeidsgruppen stipulerer 10-15 deltakere.

På bakgrunn av dette tilrår vi at HF tilbyr 3-4 emner i 2013, deretter 2-3 emner årlig.

De første emnene skal tilbys våren 2013. De relevante fagmiljøene kontaktes tidlig i høstsemesteret 2012 og begynner planleggingsarbeidet i dialog med fakultetet og FFU.

I planleggingen av kurstilbudet bør man tilstrebe et variert tilbud, samt ta hensyn til at enkelte emner vil være mer etterspurt enn andre.

Forslag til kurs/relevante tema

1. Allmennrettet og vitenskapelig forskningskommunikasjon

Mål: Få kunnskap om ulike allmennrettede formidlingsarenaers muligheter og begrensinger, formidlingskanaler og kunne ta i bruk ulike formidlingsteknikker. Bedre evnene til å vurdere forskernes og journalistenes ulike ståsted i skjæringspunktet mellom journalistikk og vitenskap. Øke kunnskap om forskerformidling på vitenskapelige forskningsarenaer.

- formidle fagstoff i ulike medier
- formidle fagstoff på allmenne arenaer
- hvordan skrive populærvitenskapelig

2. Universitetspedagogikk

Mål: Styrke kandidatens evne til muntlig og visuell formidling av faglig innhold.

Bevisstgjøring av læringsprosesser og kommunikasjonsbetingelser i en undervisningssituasjon. Bruk av varierte undervisningsmetoder og evalueringsmetoder.

3. Forskningsformidling på nett

Mål: Doktorgradskandidaten skal gjøres bedre i stand til å reflektere rundt utfordringer og strategier tilknyttet forskningsformidling på nett. Kurset skal gi en grunnleggende innsikt i aktuelle problemstillinger innenfor fagene digital kultur, nettdesign og nettbasert markedsføring. Kursdeltakerne skal få kunnskaper om aktuelle tjenester, løsninger og verktøy som gjør det mulig å sette denne innsikten ut i praksis.

Doktorgradskandidaten skal bli flinkere til å vurdere hva som bør formidles, hvordan det skal formidles og hva som skjer med innholdet i ettertid.

4. Kildesøk – bibliotekkurs

Mål: Kandidatene skal styrke sin kompetanse i å skaffe seg oversikt og tilgang til relevant litteratur og kunne håndtere denne litteraturen gjennom referansehåndteringsverktøy.

Forslag til kursinnhold: Hvordan skaffe oversikt over tidligere forskning, referansehåndteringsverktøy, gjennomgang av vitenskapelige arkiv/databaser og søkemuligheter, egen publisering og egne informasjonsoppdateringer, om ulike rangeringsindekser.

5. Prosjektledelse

Mål: Utvikle doktorgradskandidatens evne til ledelse, planlegging, organisering, gjennomføring, oppfølging og avslutning av prosjekt.

Forslag til kursinnhold:

- Hva kjennetegner et prosjekt
- ansvarskart
- tverrfaglig kommunikasjon
- budsjett og regnskapsoppfølging.

6. Forskningsformidling og muntlig presentasjon på engelsk

Forbedre kandidatens evne til å formidle informasjon om egen forskning på engelsk.

Forslag til kursinnhold

- hvordan skrive artikler for internasjonale publikasjoner
- publikasjonsprosessen
- muntlig presentasjon på engelsk

7. Miljø og bærekraftig utvikling

Mål: Kandidaten skal kunne gjennomføre utredninger på sin arbeidsplass eller i sitt prosjekt tilknyttet problemstillinger og refleksjoner. Dette emnet kan kanskje tilbys og utvikles tverrfakultært da det også er relevant for UiBs status som "grønt universitet". Emnet kan utgjøre en grønn sertifisering.

- hvordan kan arbeidsplassen forankre spørsmål/verdier om miljø og bærekraftig utvikling
- planlegge en miljøsertifisering og bærekraftig utvikling på arbeidsplassen
- hvordan forankre miljø og bærekraftig utvikling i eget forskningsfag

8. Nye/åpne emner

HF bør oppfordre fagmiljøer med gode ideer og ressurser til å utarbeide og tilby emner.

Omfang på kursene og generelle tilrådinger

Emnene bør vektles og tilpasses 5 stp. En oppstykkning av emnene i mindre biter kan bli fordyrende og vil fragmentere ph.d.-utdanningen.

Det er en fordel om undervisningen organiseres som konsentrerte bolker.

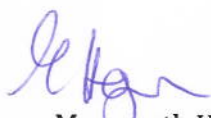
Arbeidsgruppen tilrår at emnene i så stor grad som mulig inneholder praktiske oppgaver og aktiv deltakelse.

HF skal bidra til å bevare og utvikle norsk som forskningsspråk; samtidig er det slik at mange av ph.d.-kandidatene er internasjonalt rekruttert. Undervisningsspråket til de enkelte emnene må derfor veies opp mot disse to hensynene.

Organisering av tilbudet og kvalitetssikring

- Det administrative ansvaret ligger hos fakultetet.
- FFU har ansvar for godkjenning av nye emnetilbud og kvalitetssikring.
- Ansvaret for å godkjenne institusjonseksterne kurs som skal inngå i den individuelle kandidatens forskerutdanning ligger hos instituttens forskningsutvalg.
- Forutsigbarhet er viktig for kvaliteten på emnene. Fagmiljøene som skal tilby kursene må få tilstrekkelig tid til å sette av ressurser og til planleggingsarbeidet. Ph.d.-kandidatene bør kunne få en oversikt over emnene som tilbys minst et år frem i tid, slik at de kan velge emner de synes er relevante.
- Mange av HFs doktorgradskandidater tar flere enn de påkrevde 30 stp. i løpet av forskerutdanningen. Arbeidsgruppen vil ikke ta stilling til om kandidatene skal gis anledning til å ta flere OF-emner, men vil påpeke at det er viktig at disse kursene ikke kommer inn som erstatning for fagspesifikk forskningsutdanning. Uansett bør søkere uten OF-emner få førsteprioritet til deltakelse.
- Alle emnene bør evalueres. HF sikre gode rutiner for evaluering.
- HF bør arbeide bevisst og strategisk for å synliggjøre forskerutdanningens kvaliteter utad: den tunge forskerkompetansen, praksisen som ligger i det fjerde året og de overførbare ferdighetene kandidatene tilegner seg både gjennom avhandlingsarbeidet og gjennom kursdelen av forskerutdanningen.

Bergen, 28. August, 2012

Margareth Hagen

Knut Melvær

Stefan Olsson

Håvard Peersen

Einar Thomassen